

PODSUMOWANIE

Warunkiem sprawnego funkcjonowania gospodarstw domowych jako podmiotu ekonomicznego są finanse, poziom dochodów, struktura wydatków i zadowolenie. Zaprezentowany w opracowaniu przegląd literatury upoważnia do stwierdzenia, że w ciągu ostatnich kilku dekad sposób zarządzania budżetem przez gospodarstwa domowe ewoluował. Gospodarstwa domowe uzyskały dostęp (w wyniku polityki fiskalnej i działalności instytucji finansowych) do wielu ofert kredytów i pożyczek, a także do różnego rodzaju instrumentów finansowych pozwalających na korzystne dla gospodarstwa domowego lokowanie nadwyżek finansowych. Wprawdzie trudno jest jednoznacznie stwierdzić (co potwierdzono w rozdziale 4.2), że gospodarstwa domowe regularnie część uzyskanych dochodów odkładają jako oszczędności, ale literatura przedmiotu wskazuje na większą świadomość finansową przejawiającą się wyborem między terażniejszą a przyszłą konsumpcją. Zadowalające jest, co Fundacja Kronenberg³³⁶ podkreśla w swoim raporcie dotyczącym postaw Polaków wobec finansów, że w 2019 roku 50% respondentów planowało swoje wydatki, co w dłuższej perspektywie wpływa na osiągnięcie równowagi finansowej. W raporcie tym wskazano również na zróżnicowanie postaw osób w różnych fazach cyklu życia i na dwie główne grupy: osoby kontrolujące swój budżet (wiek powyżej 60 lat, planujący wydatki z wyprzedzeniem) oraz przeciwną w swoich postawach względem oszczędzania, tj. nieplanującą swojego budżetu (młodzi, poniżej 24 lat).

Zadłużenie gospodarstw domowych podobnie jak oszczędzanie jest powiązane z bieżącą sytuacją materialną (finanse i zgromadzony wcześniej majątek), a motywy jakimi się kierują są zróżnicowane. Od zaspokojenia potrzeb bieżących, aby utrzymać określony status, przez chęć przynależności do grupy, po inwestycje i nieplanowane wydatki³³⁷. Planowanie finansowe i motywy jakimi kierują się gospodarstwa domowe w podejmowaniu decyzji łączą się z subiektywnymi odczuciami i ocenami sytuacji ekonomicznej w jakiej się znajdują. W przypadku dobrej oceny sytuacji ekonomicznej gospodarstwo domowe podejmuje mniej lub bardziej racjonalne decyzje związane z np. alokacją zasobów finansowych.

³³⁶ *Postawy Polaków wobec finansów. Jak nadchodzące święta mogą uderzyć nam do głowy?* (2019) Badanie Fundacji Citi Handlowy i Fundacji Think!

³³⁷ I. Stalończyk (2015) Zarządzanie finansami gospodarstw domowych. *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej*, 7.

Oprócz dochodów, które na poziomie mikro są głównym czynnikiem determinującym zadłużenie (ale również oszczędzanie), badania wielu autorów dowodzą o wzrastającej roli subiektywnych ocen sytuacji finansowej.

W monografii zaprezentowano studia literaturowe oraz wyniki badań własnych dotyczących wpływu subiektywnych ocen sytuacji finansowej gospodarstw domowych na zarządzanie budżetem; zrealizowano następujące cele:

- zidentyfikowano uwarunkowania zachowań finansowych gospodarstw domowych w kontekście czynników obiektywnych;
- zidentyfikowano uwarunkowania zachowań finansowych wysokochodowych gospodarstw domowych w kontekście subiektywnych ocen wysokochodowych gospodarstw domowych;
- określono profile gospodarstw domowych z uwzględnieniem czynników obiektywnych oraz subiektywnych ocen wysokochodowych gospodarstw domowych.

Wyniki przeprowadzonych analiz wskazują, że zadowolenie finansowe gospodarstw domowych wyrażone w subiektywnych ocenach sytuacji materialnej oraz możliwości oszczędzania jest związane z poziomem aktualnego zadłużenia i posiadanymi oszczędnościami w formie pozostałości gotówki na koniec miesiąca oraz posiadanymi lokat. Przypuszczano, że osoby starsze mają większe umiejętności finansowe, dlatego badanie przetestowano pod kątem różnic w różnych grupach wiekowych. Gospodarstwa domowe w starszych frakcjach wiekowych wykazują się racjonalnością w zakresie oszczędzania ze względu na świadomość konieczności oszczędzania, gromadząc zasoby na emeryturę, kapitał własny, płacąc za edukację swoich dzieci i spłacając własne kredyty studenckie. Czynniki obiektywne były pozytywnie powiązane z satysfakcją finansową w przeprowadzonych analizach. Uzyskane wyniki sugerują również, że zachowania finansowe mają większy wpływ na satysfakcję finansową wyrażoną w subiektywnych ocenach sytuacji finansowej i możliwości oszczędzania. Badanie to uzupełnia lukę badawczą w literaturze w zakresie powiązania czynników obiektywnych z determinantami o charakterze subiektywnym. Konceptyjnie możliwości subiektywnych ocen gospodarstw domowych można wykorzystać jako odpowiednią wiedzę do zmiany zachowań gospodarstw domowych w celu poprawy ich dobrobytu finansowego. Wyniki przeprowadzonych badań dokumentują pozytywne skojarzenie finansów gospodarstw domowych. Z badań tych wynika również, że subiektywne oceny sytuacji materialnej są pozytywnie związane z poziomem oszczędności w starszych grupach wiekowych. W przekonaniu autorki rzeczywisty mechanizm powiązania między ocenami subiektywnymi a rzeczywistymi możliwościami finansowymi pozwolił na pozytywne zweryfikowanie postawionych

w pracy hipotez badawczych. Należy jednak przypuszczać, że mogą również istnieć inne zmienne, które mogą być używane do pomiaru zdolności finansowych w bardziej bezpośredni sposób. W badaniu wykorzystano dane dotyczące polskich gospodarstw domowych, pochodzące z corocznego badania gospodarstw domowych, które mogą być wykorzystane do powtórzenia i porównania wyników analiz w celu lepszego zrozumienia tego ważnego tematu w różnych kontekstach społeczno-ekonomicznych. Ze względu na wzrastającą rolę subiektywnych ocen w analizach przeprowadzanych w różnych obszarach otoczenia ekonomicznego według autorki można to uznać za kierunki badań w przyszłości.